

Душица Потих БОГ - ШИБИЦАР

Ласло Блашковић: СВАДБЕНИ МАРШ
Сћубови културе, Београд, 1997

"Бог-шибицар само помери мали прст и смртници-
ма се све ствари укажу у другом светлу."

Владимир Пиштало

Није ли писац уистину нека врста хазардерског божанства? Преварант који премешта кутије остављајући нас у лажљивом уверењу да имамо право на слободу и слободу избора? Уколико фокус само мало померимо ка неком "вишем" типу хазарда, ка филозофском бацању коцке на пример, обрешемо се у малармеовској поеми Ласла Блашковића *Живојин бацача коцке* (Просвета, Београд, 1997). Помераћемо се ка схватљивијем (упркос свим постмодерним хунцутаријама, за књижевност и даље везујемо само узвишено) виђењу писца као бога који једним замахом чаробног (графитног) штапића од случаја ствара извесност, од произвољности ствара форму. На неки начин исто то чини и гаваро улично божанство, с том разликом што нам, док неухватљивим покретима обрће шибике, нуди да бирамо. Да нам, попут право постмодернисте, допусти да "равноправно" учествујемо у игри, док исход у ствари намеће он. Чини ми се да се тако може читати не само наречена Блашковићева поема, већ и његов роман *Свадбени марш*. У оба је случаја реч о наглашено стварносном полазшту и наглашено имажинативном одразу те стварности, па би један од упутних кључева за читање оба дела било праћење равни дословности исказа што би, уместо херменевтичких егзибиција, у први план истакло имажинативне одскоке и језичко умеће Ласла Блашковића. А због њих су и *Живојин бацача коцке* и *Свадбени марш* две од књига које су обележиле нашу овогодишњу - узбудљиву и богату - књижевну продукцију.

Свадбени марш је аутобиографски роман настао под окриљем Леженовог исказа: "Аутобиографије којих се домогнемо само су фрагментима непрекидног уништавања." Аутобиографија јесте бележење смрти, како то бележи Тања Крагујевић, фрагменти живота који се уништава. У том смислу се може схватити и Блашковићево везивање за наречени исказ. Он прецизно одређује Блашковићеву слику света. Али изрази као што су "фрагмент" и "уништавање" могу се односити и на пишчев романсијерски поступак, на његов однос према конвенцијама жанра. Настао на трагу прустовског трагања за сећањима, *Свадбени марш* јесте роман о једном изгубљеном времену, али о једном заувек изгубљеном времену и једној коначној изгубљености. И док Пруст као средишњу категорију у одређивању статуса егзистенције поставља сећање, ишчезлост света, нематеријалност саму, те настоји да изгради целовиту причу, чак дванаестотомно целовиту причу, статус коначне изгубљености, ситуација лажљиве слободе да изаберемо нешто када су сви избори већ унапред немогући и сви излази већ унапред затворени, пред приповедача поставља другачији задатак. Развија се целовитост приче тако што се разбија линеарност времена приповедаља. Роман се организује око два догађаја, две свадбе, али се непрекидно пресеца дигресијама, враћањима у прошлост. Изгубљено време оживљава се под унутрашњим диктатом који се не обазире на хронолошку каузалност, тако да се чак ни у оквиру исте епизоде не поштују традиционална правила кохерентности нарације и линеарног временског тока. У извесном је смислу приповедни поступак Ласла Блашковића надреа-листички, условљен ломовима свести, неусловљен просторно-временским категоријама објективног света. У *Свадбеном маршу* се не прича; у њему се препричава.

Шта то конкретно значи? Приповедачу није битан догађај, већ доживљај. Он не трага за изгубљеним временом које би уобличио у целовитост приче, за својим идентитетом у тој ишчезлости, већ за одразом те нематеријалности у нематеријалности свог духовног, емотивног и интелектуалног хабитуса. Он, најзад, не препричава само догађаје, него и уметничка дела, што говори у прилог померању оног састава који чини његову нарративну јединицу, односно епизоду. Са становишта приповедања, прецизније препричавања, путовање са оцем и *Чаробни бреж* равноправни су. На делу је двострука пројекција, најпре у прошлост, те пројекција тих сећања у садашњи тренутак свести. Пропуштање кроз призму имажинативне реакције на свет. И то је средишње место *Свадбеног марша*. Не сам догађај, макар он био и *Чаробни бреж*, већ начин на који се одрази у унутрашњем свету приповедача. Роман није толико занимљив са становишта саме радње, епизоде нису толико бизарне саме по себи. Кључ овог романа је у имажинативном одскоку од њих и њиховој - трећој - пројекцији у језик. Језик је, ма колико то могло звучати помодно стереотипно, главни јунак овог романа. Изненађујући судари који се у њему одвијају, бизарни спојеви које он изводи, чудновати путеви асоцијација које само он може да отелотвори. И хумор, његова најважнија карактеристика...

Разломљени свет поринут у прошлост провирује у свести приповедача, у њеној ишчашеној, изглобљеној, разломљеној хуморној игривости имажинације. Заувек изгубљено време, коначна изгубљеност, нису ни могли да се изразе трагиком. Роман је дакле комичан, и то комичан утолико уколико је заснован на хуморној имажинацији и утолико уколико у њему нико није скончао трагичком смрћу. Али је остао жив, трагично жив актер апсурдне постмодерне слике света. Јер *Свадбени марш* је роман судара, роман удара који, уместо чак дванаестотомне целовитости, непрестано налази на фрагменту уништавања. Текст почиње приповедачевим мислима о самоубиству, а окончава се његовим пуцањем у вис. Пуцањем у празно. Он је тек логорегични манијак, "обичан брбљивац", како сам каже, који стално пропуштајући да повуче неки битан потез, да повуче обарач, пропушта да да неки облик свом животу, неки смисао својој судбини. Нема "мадлениних колачића" који нас наводе да уздрхтимо од сећања. Има само неспаљеног метка. Пуцња у празно. Удара и судара који се окончавају сталним изазивањем нових. Коначним пуцањем у празно. Примера ради, нарагор трага за својим коренима, али највећи ужас у његовом животу изазива потомство. Апсурдни раскорак између ове две тесно условљене чињенице, тужно родословно стабло које се апсурдно грана, парадигма је овог романа. Идентитет који приповедач себи намењује немоћан је да испуни свој смисао и намени га другима. Наслепо испален сперматозоид, његов пуцањ у празно, најзад, јесте израз заувек изгубљене идиле, коначне немоћи да се она поново успостави. Израз животне инерције која наслепо плута по кошмарима и ломовима једне хаотичне стварности, по кошмарима и домовима свог хаотично-хуморног одговора на њу.

И још реч-две. Трагајући за својим пореклом, са оचे стране мађарским, са мајчине муслиманским, приповедач открива да су његови преци потурчени и помађарени Срби, да је његов (национални) идентитет двоструко замаскиран. У именима, у језику дакле, остали су само они трагови који су се желели сачувати, само она истина од које се није желело одустати. Није ли и сам језик, као и уметник који њиме барата, бог-шибицар, онај гаваро улично преварант који нам, док премеће кутије покретнима невидљиве брзине, наводно оставља право на слободу и слободан избор...